

"אקטואליות אצילית"

יצירה מאת מלחין מצרי
בפתיחת הפסטיבול הישראלי

נוטיקה בירושלים

"יקרה ליד שולחן הדיונים אשר יקרה — אנחנו כאן צועדים קדימה", אמר המנצח זובין מהטה לקהל ב"חלילת הקונצרט כדי להדגיש את המשמעות הסמלית שבהשמעת יצירה של מלחין מצרי ויצירה חדשה של מלחין ישראלי בידי התזמורת היפילהרמונית בפתיחת הפסטיבול הישראלי. נגינת-בכורה של יצירה מאת אחד מבכירי המלחינים הישראליים — יוסף טל — היא ודאי אירוע חגיגי מן הסוג וההולם את פתיחתו של פסטיבול ישראלי. אך בהצמדתה לנגינת-הבכורה הישראלית של יצירת מלחין מצרי הוכיחו הפסטיבול והתזמורת רגישות לאותה תופעה, שמאכס ברוד כינה

אותה בשם "אקטואליות אצילית". הופעתו של זמר הטנור האיטלקי לוצ'אנו פאווארוטי היתה משום חג — במובן שונה מאוד — לכל ה"אוהב זמרה אופראית משוכבתת. אפשר ש"אורני רומא" של רספיגי והפתיחות מתוך "טראוויאטה" של ורדי היו בתכנות זאת בבחינת "קלואים" — אך הן הקנו ממד נוסף לאחריה האיטלקית שיצרו ה"אריות האופראיות שבפי פאווארוטי.

הסימפוניה השלישית (1978) של יוסף טל, לעומת זאת, היא יצירה מודרניסטית נועזת ומורכבת, שכו"ל פרץ של דמיון יוצר אישי. קבוצות הכלים השונות של התזמורת מנוצלות בדרך של ניגוד, היוצר תחושה של עימות רצוף, על אף שילובן השקול בקטעי רגיעה. תנועה גלית חסרת-מנוחה בכלי המיתר הנמוכים, המתפשטת כעין רוח טיי"ן פון לעבר הרגיסטרים הגבוהים, משמשת גם כעין גורם מסדיר בכך שהיא חוזרת ונשנית לשם הפרדה בין האירועים שבקבוצות גלים אחרות.

אפיוודה של כלי הקשה בלבד משמשת כאחד השיאים הדרמטיים ביצירה, אלא שהעימות הנוסף החל בתוכה בין מקצבלי התופים התוקפניים לבין כלי הקשה המלודיים — כסילופונים ודומיהם — יוצר תחושה של דראמה נוספת. הדעיכה בסיום היצירה יוצרת, ברגע האחרון, כעין רטרוספקטיבה לגבי מאורעות חווייתיים עזים שאמנם חלפו, אך שרישומם לא פג והם עדיין ממשיכים להעסיק ולהטריד את ה"תודעה.

הזמר לוצ'אנו פאווארוטי מרשים בקול הטנור הזוהר ובעצמת ההבעה שלו, וגם ביכולתו לשיר שירה חרישית. בגילויי עדינות מפתיעים מסוג זה — כגון באריה מתוך "שיקום האהבה" של דוניצטרי או באריה של פאוסט מתוך "מפיס" טופלה" של בויתו — הוא מתגלה במיטבו, בקולו הפנומנאל ובהבעתו הדרמטית העזה.

"אורני רומא" של רספיגי שימשה את התזמורת כמפגן-ראווה מבריק. השיבה אל הנוהג הבארוקי של ה"צבת כלי הנשיפה על היציע, בין אם ענתה לכוונותיו של רספיגי ובין אם לאו, הקנתה לנגינה תבליטיות אנטיפוניות — ואולי צריך לומר כיום סטיריאופוניות. למנצח זובין מהטה ניתנה הזדמנות להוכיח כי ליד ה"טנור המרשים יכולה גם התזמורת לשמש כפרוימאדונה.

אורי אפשטיין

קטע

מעתון

ידיעות אחרונות

10-10-77

מיום



התזמורת הפילהרמונית

להט מרתק

העונה החדשה של התזמורת הפילהרמונית הישראלית נפתחה בקונצרט הגיגי, שנערך בשבוע שעבר בהיכל התרבות, בניצוחו של מנהלה המוסיקאלי זובין מהטה.



הסימפוניה השלישית של יוסף טל היתה היצירה הישראלית שנכללה בתוכנית. מוסיקה זו כתובה בסיגנון "החיפוש אחרי צירופים וצבעי צלילים חדשים" המקובל כיום. בשטח זה הגיע טל לרמה גבוהה של קומפוזיציה. הסימפוניה דומה למעין קליידוסקופ של צלילים, כשהמלחין ממצה בעשר דקות את התכונות הטכניות והקוליות של כל כלי התזמורת ומשתפם במין ויכוח תזמורתי. נשמעות כאן הצללות מפתיעות, נסערות, נרגעות ומבעיתות בהגיים מרמזים וקטעי פסוקים ללא כפיות של לחנים, כשרשות הדיבור נתונה לקסילופון.

זובין מהטה גילה מחדש את שליטתו המירבית בתזמורת ובפרטי כל יצירה (ללא עזר תווים). הוא העלה את הקונצרט לרמה פסטיבאלית, והגיע לשיא בניצוח הפואימה "אורני רומא" מאת המלחין האיטלקי רספיגי.